

ISSN 2411-4758 (Print) 2518-1602 (Online)

Native word in ethnocultural dimension, Drohobych, Posvit, 2021, pp. 88-97.

DOI: <https://doi.org/10.24919/2411-4758.2021.213168>

УДК 811.161'373.7

ФРАЗЕОЛОГЕМА-ЕНТОМОНІМ У СТРУКТУРІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Галина ФІЛЬ

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання у початковій школі, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) filgalina1955@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4917-8008>

Research ID: F-1096-2018 <http://www.researcherid.com/rid/F-1096-2018>

Ірина ПАТЕН

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри мовної та міжкультурної комунікації, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) irynapatent@i.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4917-8008>

Research ID: F-1096-2018 <http://www.researcherid.com/rid/F-1096-2018>

Статтю подано до редколегії / The article is submitted to the editorial board:
01.10.2020

Статтю опубліковано / The article is published: 22.02.2021.

У статті проведено обстеження фразеологічних одиниць української, російської та білоруської мов з фразеологемами-ентомонімами; з'ясовано, що у фразеологічних системах східнослов'янських мов функціонує чимало стійких сполук з назвами комах (ентомонімів), світ яких надзвичайно багатий і різноманітний; зазначено, що в них досить виразно виявляються риси національного менталітету, відображається специфіка світосприймання, мислення східних слов'ян; незважаючи на те, що більшість фразеологічних одиниць з компонентом-ентомонімом мають однаково семантику в східнослов'янських мовах, у кожній з них виявлено специфіку відносно функціонування фразеологічних одиниць.

Ключові слова: фразеологічні одиниці; фразеологема; фразеологічний про-стір; фразеосистема; міжмовне зіставлення; ентомонім; структурний компонент.

PHRASEOLOGEM-ENTOMONYM IN THE STRUCTURE OF PHRASEOLOGICAL UNITS OF EAST SLAVIC LANGUAGES: LINGUOCULTURAL ASPECT

Galina FIL,

Ph.D. in Philology, Associate Professor of Philological Disciplines and Teaching Methods in Primary Schools Department, Deputy Dean for Research and International Cooperation of the Primary and Art Education Faculty Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych)
filgalina1955@gmail.com

Iryna PATEN,

Ph.D. in Philology, Associate Professor of the Linguistic and Intercultural Communication Department, Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych) *irynapaten@i.ua*

The article examines the phraseological units of the Ukrainian, Russian and Belarusian languages with phraseologisms-entonyms; it was found that in the phraseological systems of East Slavic languages there are many stable compounds with the names of insects (entonyms), the world of which is extremely rich and diverse; it was noted that they clearly show the features of the national mentality, reflect the specifics of worldview, thinking of the Eastern Slavs; Although most phraseological units with an entonym component have the same semantics in East Slavic languages, each of them reveals specifics regarding the functioning of phraseological units.

The purpose of the article is to analyze the phraseological units' structure with entonymic component, represented in modern phraseological dictionaries of Ukrainian, Russian and Belarusian, in a comparative aspect; to single out the phraseologisms-entonyms, the meanings of which is closely connected with the cultural and historical traditions of the people.

The results of the study showed that comparative linguistic and cultural analysis allows us to state that entonyms in the East Slavic phraseological space are a powerful factor in forming the national image of the world; interlingual comparison of the structure of phrases with the phraseology-entonym reflects mainly negative connotations, which mainly characterize any quality of a person - his intellect, actions, behavior, appearance, shortcomings of character.

For the future, there remains the analysis of stable expressions with a phraseologeme-entonym in East Slavic languages in the linguoculturological aspect, their further interlingual comparison and the discovery in them of differences and common features associated with the peculiarities of reflecting the mentality of a particular people.

Key words: *phraseological units; phraseology; phraseological space; phrase system; interlingual comparison; entonym; structural component.*

Постановка проблеми. Фразеологічний склад східнослов'янських мов – багата скарбниця сконцентрованого досвіду людського буття, загальнолюдських моральних цінностей. Усталені вирази досліджуваних мов є носіями національно-культурної інформації. У них досить виразно виявляються риси національного менталітету, відображається специфіка світосприймання, мислення східних слов'ян. Національно-культурна семантика стійких виразів – це ті мовні значення, які віддзеркалюють, фіксують і передають від покоління до покоління особливості того чи того етносу (особливості природи, економіки, суспільного устрою, фольклору, художньої літератури, мистецтва, побуту, народних звичаїв (Смерчко, Скотна, Куцик, Смерчко, 2003, с. 239). В. Маслова також вважає, що фразеологічні одиниці – це душа будь-якої національної мови, в якій дуже яскраво відображаються дух та своєрідність нації (Маслова, 2001, с. 38).

У фразеологічних системах східнослов'янських мов функціонує чимало стійких сполук з назвами комах (ентомонімів) – мух, бджіл, ос, комарів, жуків, вошів, бліх, клопів, гедзів, бомків та ін., світ яких надзвичайно багатий і різноманітний. Усталені вирази обстежуваних нами мов, які відображають живу природу з практичного погляду, становлять особливий інтерес.

Аналіз досліджень. Серед сучасних лінгвістичних досліджень східнослов'янських мов є чимало таких, у яких схарактеризовано стійкі сполуки слів із фразеологемою-ентомонімом (Г. Добролюбова, Г. Онуфрійчук, В. Жайворонок та ін. – українська мова, В. Телія та ін. – російська мова; І. Лепешаў, В. Маслова та ін. – білоруська мова). На сьогодні обстеження фразеологічних одиниць досліджуваних мов з ентомологічним компонентом у міжмовному лінгвокультурологічному аспекті належить до однієї з актуальних проблем.

Мета статті – проаналізувати у зіставному аспекті структуру фразеологічних одиниць з ентонімичним компонентом, репрезентованих у сучасних фразеологічних словниках української, російської та білоруської мов; виокремити в них фразеологеми-ентомоніми, природа значень яких тісно пов'язана з культурно-історичними традиціями народу – носія певної мови.

Виклад основного матеріалу. Людина живе в навколишньому світі й спостерігає за світом живої природи, де живуть численні види комах (ентомоніми) – мухи, бджоли, оси, комарі, жуки, воші, блохи, клопи, гедзі, бомки та ін. Усі їх назви актуалізовані у фразеологічних одиницях. Зіставно-порівняльний аналіз української, російської та білоруської фразеосистем дав можливість виокремити стійкі сполуки слів з фразеологемою-ентомонімом – «найменшою інваріантною мінімальною

одиницею» (Савченко, 2011, с. 77) в їх структурі. Саме усталені вирази найчіткіше розкривають культурні, психологічні, побутові та релігійні традиції народу.

Фразеологема муха в східнослов'янському фразеологічному просторі. Міфологічна роль мухи пов'язана з її малими розмірами, настирливістю, нечистою. Ці особливості, як зазначає Г. Онуфрійчук, визначають символічне значення образу мухи. У стародавніх євреїв муху вважали нечистою комахою, а в християнській традиції утвердився образ мухи як носія зла (Онуфрійчук, 2011, с. 148).

Стійкі сполуки східнослов'янських мов із фразеологемою *муха* характеризують особливості поведінки людини, зокрема, байдужість: *мух ловити // лавіць мух*; безпомічність, лагідність, покірливість: *мухи не вб'є; мухи не зачепить // мухи не обидит // мухі (муху) не накрь'їдзіць (не накрь'їдзі)*; нестерпний сум, туга: *мухи дохнут [мрут] // мухі дохнуть (дохлі, падохлі)*.

В усталених виразах української та білоруської мов муха репрезентує такі винятково негативні риси характеру, як впертість, привередливість, капризність, невірніваженість: *мухи (муху) в носі // мухі (муха) у носі; з мухамі ў носі; мець мух ў носі. Мухи в носі грають* – так кажуть в українській мові про гордовиту, пихату, задержувату людину.

Східнослов'янська фразеологія репрезентує усталені вирази з базовою фразеологемою *муха*, які уживають для вираження незадоволення ким-, чим-небудь, роздратування, досади: *їдять [їюго] мухи [з комарами] кого, що // едят тебя (его, ее, вас, их) мухи, прост. // ядуць мухі з камарамі (лайл.)* або які мають значення 'хтось дивно себе поводить, розсердився, нервує; що-небудь спричинило комусь поганий настрій': *як [якась] муха вкусила кого, ірон. // какая муха укусила кого, будто [словно, точно] муха укусила // якая муха ўкусіла; шалёная муха ўкусіла (за вуха)*.

Спільне значення 'млявий, інертний, повільний' у досліджуваних мовах має усталений вираз як (*мов, ніби і т.ін.*) *сонна муха*, ірон. // *как сонная муха // як сонная муха*.

У контексті нашого дослідження у всіх східнослов'янських мовах варта уваги фразеологічна одиниця *робити з мухи слона // делать из мухи слона (сделать из мухи слона) // рабіць з мухі слана* зі значенням 'значно перебільшувати що-небудь, надавати більшого значення'.

У східнослов'янській фразеологічній системі функціонують також усталені вирази зі значенням 'багато, у великій кількості': *як мухи* зі сл. *гинути, мерти // мрут [дохнут] как мухи // мруць, гінуць, валяння як мухі* або з протилежним значенням 'дуже мало, недостатньо': *як (мов, ніби і т.ін.) собаці муха, фам. // як (што) собаку муха для кого, каму*.

У східнослов'янських народів, «особливо у дитячому мовленні, побутує етнофразеологізм» (Онуфрійчук, 2011, с. 149) *білі бухи // белые мухи // белыя мухі* (так називають сніг та сніжинки). У білоруській мові функціонує усталений вираз *да белых мух* зі значенням 'до першого снігу, до холодів': *Сюды мы прыехали не на дзень-два і нават не на тыдзень, а пракантуемя, трэба думаць, хутчэй за ўсё да белых мух* (А. Масарэнка).

Порівняльний аналіз фразеосистем української та білоруської мов дав можливість виокремити ще одне, спільне для досліджуваних мов, значення в таких усталених виразах: *[ні (і)] мушка* (рідше *муха*) *не забринить; чутно (чуть), як (коли) [і] муха летить (літає, пролітає) пролетить // чуваць (чутно) як муха пралятає*. Ці фразеологічні одиниці уживаються для підсилення зазначеного слова (абсолютна, повна тиша).

Обстежуючи стійкі сполуки з ентономімом *муха*, ми виявили чимало таких, що властиві тільки українській мові: *на муху з обухом*, жарт. (затрата великих зусиль на що-небудь незначне, не варте уваги; ціною невинуваних зусиль, затрат; нерозумно); *мухою (мушкою, бджілкою і т. ін.) літати*, жарт. (швидко ходити, бути проворним); *як (мов, ніби і т. ін.) муха крилом зачепила* зі сл. *ударити, стукнути* і т. ін., жарт. (ледве відчутно, злегенька); *щоб (бодай, хай би і т. ін.) муха вбрикнула*, жарт. (уживається для вираження удаваного незадоволення кимсь, несхвалення чого-небудь); *як (мов, ніби і т. ін.) муха в сметані* зі сл. *дибати, іти* і под., ірон. (повільно, незграбно); *вертїтися (крутїтися) як (мов, ніби і т. ін.) муха в окропі, як (мов, наче і т. ін.) муха (рідше мухи) в окропі*, жарт. (дуже зайнятий, заклопотаний); *скрутїтися, як муха на окропі* (заметушитися, дуже розхвилюватися від чого-небудь).

Особливої уваги заслуговують фразеологічні одиниці здебільшого вживані в українській мові, «які містять у порівняльній частині компонент *муха*; такі порівняння дають влучну характеристику багатьом поведінковим вадам, інтелектуальним недолікам...» (Доброльожа, 2017, с. 431): невдача: *вплинути як муха в мед*; набридливість, настирливість, докучливість: *як мухи* зі сл. *лізти*; *як (мов, ніби і т. ін.) муха до меду* зі сл. *припасти, приплинути* і под. // *як мухі на мед*; злість, сердитість, уїдливість: *як (мов, ніби і т. ін.) муха (мухи) у спасівку*; *як (мов, ніби і т. ін.) спасівська (спасівчана) муха*, жарт.

Окремі фразеологічні одиниці української мови вживаються як погроза фізичної розправи з тими, хто слабший, безсилий, кого легко здолати: *і муха крилом уб'є, як муху (мух) роздавити (задавити)*, тобто 'нещадно, не докладаючи зусиль, знищити'.

Специфічним для білоруської мови є усталений вираз *як мусі в меду*, жарт. (дуже добре комусь); *мух ганяць* (покарати когось, не сильно боляче побити); *адным махом семерых* (*семсот, сем*) *мух забіякам* (швидко, без роздумів).

Фразеологема оса в східнослов'янському фразеологічному просторі. Оса – комаха, яка не приносить користі людині та природі, вона дуже боляче жалить, тому у фразеології української та білоруської мов немає жодного доброго слова про осу (Доброльожа, 2017, с. 432).

Ентомонім оса є уособленням злості, сварливості, роздратованості, зла: *як у дуплі осі*; *лізе в очі як оса*; *шумить як оса в банці*; *як (мов, наче і т. ін.) оса* та ледарювання: *пхається як оса до меду* (*варення*).

В українській лінгвокультурі місце зосередження, притулок антигромадських або моральних, злочинних елементів називають *осине* (*осяче*) *гніздо* (*кубло*), *осині кубла*, а в білоруській – *асіная гняздо*.

Фразеологема жук у східнослов'янському фразеологічному просторі. Жук – комаха ряду твердокрилих, у якої верхні тверді крила захищають нижні прозорі крила, за допомогою яких літають (Онуфрійчук, 2011, с. 210). В українській фразеосистемі функціонують поодинокі усталені вирази з фразеологемою *жук*, що символізує негативні риси: недоумкуватість – *жуки в голові*; підступність – *пустити жука*; дурість, хитрість – *жук* (*або жуки*) *у голові* або позитивні риси, зокрема, досвідченість – *битий жук*. Коли мова йде про якусь важливу, серйозну справу, то білоруси вживають фразеологічну одиницю *не жук на палачці*.

Фразеологема комар у східнослов'янському фразеологічному просторі. Особливе значення в народному світогляді відводиться комареві – двокрилій кровососальній комасі з тонким довгастим тільцем і хоботком, яка, за народними переказами, є диявольським творінням. Диявол створив комарів і наказав їм харчуватися кров'ю, щоб з'ясувати, чия кров смачніша – людини чи тварини (Русанівський, 1996, с. 385).

У східнослов'янській фразеології функціонує усталений вираз *комар носа не підточить* // *комар носа не подточит* (*не подточил бы*) // *комар носа (-у) не падточыць* (*не падтачыў; не падтачыў бы*), що досить часто вживається мовцями того чи того народу і має значення 'зроблено ідеально'. На думку Г. Доброльожі, мотиваційним поштовхом став мінірозмір хоботка комара (Доброльожа, 2017, с. 431).

Крім того, в українській мові у жартівливому значенні активно вживають такі фразеологічні одиниці, як *придавити комара* (*комарика*) 'відпочити лежачи, задрімати, заснути', *на комариному салі* 'пісний, немащений', а в білоруській мові – з *камароў* (*комарыны*) *нос* 'дуже мало' і *рабіць з камара каня* 'надавати чомусь незначному великого значення'.

На позначення вгамування голоду живається стійка сполука *задушити комара*. Разом з тим для українців комар є уособленням уїдли-вості (*комар і цареві на носі грає, комар як ворон*); слабкості (*він і за комара сили немає*); мізерності (*з комара роблять слона*) (Онуфрійчук, 2011, с. 146 – 147).

Фразеологема *воша* у східнослов'янському фразеологічному просторі. В українській та білоруській лінгвокультурах *воші* – «ди-явольське творіння, вони нападають на людину за гріхи, від гризоти, через клопоти і надмірне нервування. Однак реальною причиною появи вошей та гнид, – пише Г. Доброльожа, – є відсутність особистої гігієни, антисанітарія» (Доброльожа, 2017, с. 430).

У фразеологічних одиницях української мови ентонім *воші* уосо-блює злидні, бідність: *годувати воші (вошей)*; пихатість: *величається як (мов, ніби і т. ін.) чумацька воша*; непорядність: *правда як вош кашляє*; в українській та білоруській мовах символізує набридливість: *тримається (держиться) як воша за кожух (за кожуха) // як вош на струп лезці*. Про розумну, кмітливу, винахідливу людину в білоруській мові кажуть *галава не на вошы*.

Незважаючи на те, що більшість фразеологічних одиниць з компо-нентом-ентонімом мають однакову семантику в східнослов'янських мовах, у кожній з них виявлено специфіку відносно функціонування фразеологічних одиниць. Так, наприклад, специфічними для україн-ської мови є усталені вирази з ентонімом *бджола*. Бджола – медонос-на комаха, що збирає квітковий нектар і переробляє його на мед.

Бджола як комаха у народному мовленні – символ душевної чистоти, побожності й святості. Г. Онуфрійчук зазначає, що з давніх-давен її вва-жали «Божою пташкою», «Божою мушкою», тому знищувати її, за на-родними повір'ями, великий гріх. Вона освячує свій мед, що є обов'яз-ковим атрибутом народних обрядів (Онуфрійчук, 2011, с. 144).

Бджола є також символом Великої Богині; першопочатку світу, без-смертя, чистоти душі, творчої діяльності, працьовитості, невтомності; у слов'ян-язичників – символ кохання; у християнській традиції – символ старанності, красномовства, святості, непорочності, порядку, береж-ливості (Енциклопедичний словник символів культури України, 2015, с. 48 – 49).

В українських стійких сполуках фразеологема *бджола* уособлює такі позитивні риси, як жвавність, працьовитість, радість (щастя): *бджілкою лі-тати; працьовитий як бджілка; робоча як бджола; як [божа] бджола*.

Разом із тим ентонім *бджола* у фразеологічних одиницях симво-лізує й негативні риси: надокучливість (настирливість), прискіпливість:

ліпнути як бджоли до меду; летить як бджола до меду. В українській мові усталений вираз як (мов, ніби і т. ін.) бджіл у вулику має значення 'дуже багато, безліч', а як бджоли у вулику зі сл. гудіти, густі – 'одночасно дуже голосно розмовляти, створюючи загальний гомін'.

Тільки українській мові властиві усталені вирази з фразеологемою-ентомонімом *тедзь* – «великою мухою, що живеться кров'ю тварин і людей, соком рослин» (Жайворонок, 2006, с. 164-165). Укус цієї комахи дуже болючий, і тому семантика всіх порівнянь з цією комахою, як підкреслює Г. Доброльожа, має негативну конотацію: вередливість, злість: *тедзь напав (укусив)*; набридливість: *дзижчить як тедзь у Спасівку* (Доброльожа, 2017, с. 432).

Сталі вислови з фразеологемою-ентомонімом *блоха*, що називає безкрилу маленьку комаху – паразита тварин і людей (Булашев, 1993, с. 400), властиві в основному білоруській мові: *падкаваць блыху* (продемонструвати винахідливість у якійсь справі); *усе блохі падохлі (памерлі)* (хтось відчуває сильний жах); *карміць блох (вошай, клапоў)* (перебувати в тяжких антисанітарних умовах).

Специфічною для російської та білоруської фразеологічних систем є усталений вираз *божья коровка // божья кароўка*, який характеризує тиху людину, яка не вміє за себе постояти.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Результати дослідження засвідчили той факт, що саме зіставно-лінгвокультурологічний аналіз дає змогу констатувати, що ентоніми в східнослов'янському фразеологічному просторі виступають потужним фактором формування національно-образної картини світу. Міжмовне зіставлення структури усталених виразів обстежуваних мов з фразеологемою-ентомонімом відображає в основному негативні конотації, які переважно характеризують будь-яку якість людини – її інтелект, вчинки, поведінку, зовнішність, вади характеру.

На перспективу залишається аналіз усталених виразів з фразеологемою-ентомонімом у східнослов'янських мовах в лінгвокультурологічному аспекті, подальшому міжмовному зіставленні їх та виявленні в них відмінностей і спільних рис, пов'язаних з особливостями відображення ментальності того чи того народу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Білоноженко, В. та ін., укладачі (2013). *Фразеологічний словник української мови. Т. 1*. Київ: Наукова думка.
- Білоноженко, В. (2013) та ін., укладачі. *Фразеологічний словник української мови. Т. 2*. Київ: Наукова думка.

Булашев, Г. (1993). *Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях*: монографія. Київ: Довіра.

Добролюбова, Г. (2017). Ентомологічний етноконцепт як відображення світобачення та народної свідомості українця (на матеріалі фразеології середнього Полісся). *Наукові записки. Серія: Філологічна*, 153, 429 – 433.

Енциклопедичний словник символів культури України (2015). / За заг. ред. Коцура, П., Потапенка, О., Куйбіди, 5-е вид. Корсунь-Шевченківський, ФОП Гавришенко В.

Жайворонок, В. (2006). *Знаки української етнокультури*: словник-довідник. Київ: Довіра.

Лепешаў, І. (2008). *Слоўнік фразеалагізмаў. У 2 т. Т. 1*. Мінськ: Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі.

Лепешаў, І. (2008). *Слоўнік фразеалагізмаў. У 2 т. Т. 2*. Мінськ: Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі.

Маслова, В. (2001). *Лингвокультурология: учебное пособие для студентов высших учебных заведений*. Москва: Академия.

Молотков, А. (1968). *Фразеологический словарь русского языка*. Москва: Советская энциклопедия.

Онуфрійчук, Г. (2016). Лінгвокультурологічний потенціал української етнофразеології: асоціативне поле «Людина в колі інших істот» (Дис. канд. філол. наук). Національна академія наук України, Інститут мовознавства імені О. О. Потебні, Київ.

Русанівський, В. (1996). *Русалії: нариси*. Київ: Довіра.

Савченко, Л. (2011). Зооморфний код фразеологізмів із фразеологемою-орнітонімом на тлі етнокультури. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 25, 77 – 80.

Смерчко, А., Скотна, Н., Куцик, О. & Смерчко, А. (2003). *Фразеологія в таблицях і тестах: онтологічний, культурологічний та контрастивний аспекти*. Дрогобич.

REFERENCES

Bilonozhenko, V. ta in., ukladachi (2013). *Frazeolohichniy slovnyk ukrainskoi movy T. 1. [The phraseological dictionary of the Ukrainian language]*. Kyiv, Naukova dumka, [in Ukrainian].

Bilonozhenko, V. ta in., ukladachi (2013). *Frazeolohichniy slovnyk ukrainskoi movy T. 2. [The phraseological dictionary of the Ukrainian language]*. Kyiv, Naukova dumka, [in Ukrainian].

Bulashev, H. (1993). *Ukrainskyi narod u svoikh lehendakh, relihiinykh pohliadakh ta viduvanniakh: monohrafiia [The Ukrainian people in their legends, religious views and beliefs]*. Kyiv: Dovira. [in Ukrainian].

Dobrolozha, H. (2017). Entomolohichniy etnokontsept yak vidobrazhennia svitobachennia ta narodnoi svidomosti ukraintsia (na materialy frazeolohii serednoho Polissia). *Naukovi zapysky. Seriya: Filolohichna – Scientific notes. Series: Philological*. 153, 429 – 433. [in Ukrainian].

Entsyklopedychnyi slovnyk symboliv kultury Ukrainy (2015). [Encyclopedic dictionary of symbols of Ukrainian culture] / za zah. red. Kotsura, V., Potapenko, O., Kuibidy V. Korsun-Shevchenkiivskiyi, FOP Havryshenko V. M. [in Ukrainian].

Zhaivoronok, V. (2006). *Znaky ukraïnskoi etnokultury: slovnyk-dovidnyk [Signs of Ukrainian ethnoculture]*. Kyiv, Dovira. [in Ukrainian].

Lepeshaŭ, I. (2008). *Sloŭnik frazealagIzmaŭ. [Phraseological dictionary]. U 2 t. T. 1. Minsk, Belaruskaya Entsyklapedyia Imya Petrusya Broŭki. [in Belarusian].*

Lepeshaŭ, I. (2008). *Sloŭnik frazealagIzmaŭ. [Phraseological dictionary]. U 2 t. T. 2. Minsk, Belaruskaya Entsyklapedyia Imya Petrusya Broŭki. [in Belarusian].*

Maslova, V. (2001). *Lingvokul'turologiya: uchebnoe posobie dlya studentov vy'sshikh uchebnykh zavedenij [Linguoculturology: a textbook for students of higher educational institutions]*. Moscow: Akademiya. [in Russian].

Molotkov, A. (1968). *Frazeologicheskii slovar russkogo yazyika [Phraseological dictionary of the Russian language]*. Moscow: Sovetskaya entsiklopediya. [in Russian].

Onufriichuk, H. (2016). *Linhvokulturolohichnyi potentsial ukraïnskoi etnofrazeolohii : asosiatyvne pole «Liudyna v koli inshykh istot» [Linguistic and cultural potential of the Ukrainian ethnophraseology: the associative field «A man in another other facts]*. Candidate's thesis. [in Ukrainian].

Rusanivskiy, V. (1996). *Rusalii: narysy. [Rusalii: essays]*. Kyiv: Dovira. [in Ukrainian].

Savchenko, L. (2011). *Zoomorfnyi kod frazeolohizmiv iz frazeolohemioi-ornitonimom na tli etnokultury [Zoomorphic code of phraseology with phraseology-ornithonym on the background of ethnoculture]*. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii – Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Series: Philology. Social communications*. Uzhhorod, 77 – 80. [in Ukrainian].

Smerchko, A., Skotna, N., Kutsyk, O., Smerchko, A. (2003). *Frazeolohiia v tablytsiakh i testakh: ontolohichnyi, kulturolohichnyi ta kontrastyvnyi aspekty. [Phraseology in tables and tests: ontological, culturological and contrastive aspects]*. Drohobych. [in Ukrainian].